

Lélek felajánlás.

Szomorúan bűg a zsoltár, mint esti harangszó :
„Kezedre bízom lelkemet, Uram“. (Zsolt. 32.6.)

*

Van egy emlékün, melyre fájó érzésekkel, vagy mosolyogva gondolunk.

Oázisa ez a léleknek, vagy temetője sötét érzéseknek. Az emlékekre dalok nyílnak ki: fájdalmas, vagy víg énekek.

Dávid szíve az érzelmek raktára, minden egyes érzés új dalt teremt.

Az egész zsoltáros könyv, egy gyönyörű emlék. Emlék a bethlehemi pásztor játékos világából, emlék Elah völgyéből, Jonathan barátságáról. Emléke a királyi palotának, a szép Bethsabénak, a nép vágyának, dicsőségének, bukásának, fájdalmának, bűnének. Emléke az öreg királynak, hitének, imádságának, bűnbánatának.

A zsoltárokba elmerülnek az érzések, mert mindenik szavát érzés szülte. Minden imádkozó megtalálja benne kivánt helyét, ezért van, hogy az ujjaktól megsárgulnak a biblia levelei, s ha engedjük szétnyilni a betett könyvet, ott nyílik ketté, hol az olvasó legtöbbet használta.

A hely, hol most kettényílt, szomorú emlékeket fakaszt, egyben meg is vigasztal.

A haldokló zsidót látom. Arca sápadt, szeme üveges, ajaka remeg. Karját fölemeli, talán imára szeretné összekulcsolni kezét és . . . visszaejti.

Föltekint. Közelebb megyek a zsoltárhoz, hadd halljam szavát, hiszen — tudom — mondani akar valamit nekem, a gyermeknek, a testvérnek, az idegennek, s ekkor hallom utolsó sóhaját:

— „Kezedre bízom lelkemet, Uram“.

Felajánlta lelkét az Istennek.

*

A fehér kereszt Jézus testének rándulásaitól meg-meg inog. Nagyon szenved rajta a Mester. Érzi, hogy nincs már messze a vég, az elmulás, a megsemmisülés. Imád-ságos csendben állanak körülötte azok, kik egy percig el nem hagyták. Úgy szeretnék, hogy az ingó kereszt düljön le a földre, s ne tartsa oly mereven az igaz embert. S míg csodát várnak, kereszt ledőlést, szabadulást, a Krisztus zsoltárba merült érzéssel sugja:

— Atyám, kezeidbe ajánlom lelkemet.

Felajánlta lelkét Atyjának.

*

Haldoklik az öreg magyar. Betegágyánál állunk rava-talos csendben. Végső akaratát szeretnők felfogni, utolsó kívánságát teljesíteni. Szeretnők beszédét hallani. Még csak egyszer.

Üterét számláljuk, ki-ki hagy már szívverése. Menteni itt semmit sem lehet. Lemondásunk, reménytelenségünk, aggodalmunk közé sugja imáját:

— Kezeidbe ajánlom lelkemet.

Felajánlja lelkét Urának.

*

A haldokló zsidó imáját fölfogja a hárfá, s át-visszhangozza a jövő számára.

Jézus imáját fölfogta a keresztény világ s a lelkek kap-csolódásán keresztül áthozta a jelenbe. Betelik ezzel a templom, az orgona, a kathedra:

— Kezeidbe ajánlom lelkemet.

Mult időknek nehéz emléke ez. Lelki örökségünk, mellyel bekivánkozunk a másik szebb világba.

Egyszer mi is mind elimádkozunk ezt, s kik utánunk maradnak, megtanulják, s a földön küzdő ember ezzel ajánlja fel lelkét az örökkévalóságnak.

Egy régi dal.

Zsolt 90.19.

Jól esik egy-egy szép dalt hallgatni, elmúlt szép idők vidám történetéből. Úgy jön felénk mint éjjeli zene, melyben az anya altató dalára ismerünk; vagy mint mesedal ifjú korunk dalszigetéről. Halk zsongás, lágy zene mindenik, s édesen ringatnak el a hangulatok hintáján, a visszaemlékezés jelenségein.

Az anyai altatódalt elfeledni nem lehet, talán azért, mert e dal a szív mélyéből fakadt, a legtisztább vércseppek forrásából buzgott, s ez ringatott bele gyermekkorunk édes álmaiba.

Régi dal visszhangozik fiatal korunk világából, mikor azt hittük, bogy minden érettünk van. A hajnal, a virradat, a világosság, a munka, az árnyék, a pihenés, a délután, az este, a csillagtábor, a hold, az éjjel, a dal, a szerelem, s e tarka érzelmek szülte kellemes hangulatok éneke kísér minket a komoly életbe, — hol az öntudatos munka várakozik reánk. Itt jelenik meg az első barázda a homlokon, a fáradtság sápadt színe, itt már nehéz az ének.

Új ének jön, új tartalommal, nehéz tartalommal, szép tartalommal. Kinyílnak a templomok, s az orgonák hangjainál új zsoltárt énekelünk. Az esték megnyulnak, az éjszakák álmatlanok lesznek, s az utolsó estén is ezt énekeljük:

„Taníts meg minket úgy számlálni napjainkat, hogy bölcs szívhez jussunk“.

Milyen régi dal s mégis mennyire új.

Az utolsó este! Irtózunk tőle. Koporsók mellett a mulandóság gondolata kínoz, különösen, mikor el kell énekeljük: „a mi esztendeink száma hetven, avagy nyolcvan esztendő, s annak is nagyrésze fájdalom, panasz!“

Az utolsó este gondoljuk át az egész életet s úgy találjuk, sok volt abban a fájdalom, nyomorúság. Nem sok, hanem minden ez. Az öröm aranyzárai elhalványulnak a fájdalom sóhajai alatt.

Alig van egy jelenet, egy óra, talán egy év, melyet szeretnénk újból élni.

Van egy érték azonban, mely kísér, mint az árnyék, mint a lélek: *a hit ereje*. Ez a „bölcsh” szív tulajdona, s nekünk úgy kell számlálni napjainkat, hogy ezt a bölcs szívet megszerezhessük.

E hit kezdetben úgy indul csak, mint a napsugarat kereső forrás:

„Kis kezeid összetéve szépen,
Imádkozzál, édes gyermekem!”

Később a szeretet sziklájának tövénél csobogva sugja:

„A szeretet tesz hasonlóvá az örök Istenséghez!”

Munka közben e hit énekei ott, hol kalász érik, hol az alma csíkját az Isten festegeti:

„Te benne biztunk eleitől fogva”.

És e hit adja tovább az élet kívánságát:

„Úgy számláljuk napjainkat, hogy bölcs szívvel járjunk”.

Még van egy akkordja az utolsó est kívánsága:

„Kivánkozom már elköltözni és lenni a Krisztussal”.

Igy telik el a hetven, vagy nyolcvan esztendő: dallal, imádsággal, szakadatlan, hosszú munkával.

Szabad-e zugolódunk ezért?

Zugolódik-e a parányi hangya azért a folytonos munkáért, melyet ösztönösen végez? Zugolódik-e, mikor felrugjuk palotáját, a hangyabolyt, s újból fel kell építeni azt?

Zugolódik-e a méh fárasztó munkájáért, mellyel mézét gyűjti; zugolódik-e, mikor fáradsággal összehordott mézhalmazát durva kezek elrabolják? Lehet, hogy sirnak, lehet, hogy panaszkodnak, de tovább dolgoznak bosszúállás nélkül.

Panasz nélkül gyűjtötted vagyonodat, a mézet. Hajlékodat tűz emésztette, idő rombolta, hangya szorgalommal újat építettél. Nyugodtan énekelted a régi dalt, hittel, imádsággal: „Te benned bízunk eleitől fogva“ és úgy számláltad napjaidat, hogy mindig bölcs szívvel járhas.

Ez a szív, ha meg is szűnt dobogni, de tiszta érzelmektől megszentelt emléke örökre élni fog.

Az éjféli óra.

Hajnal és szürkület, mosoly és fájdalom, ének és jajgatás, világosság és sötétség, születés és halál, e kontrasztok közti hangulatváltozások időtartama, alakulásainak folyamata ... *maga az élet.*

Az élet úgy jön, mint a hajnal mosolygós ajku éneke első napsugárra, úgy látszik, mint a felhős, sötét este, mikor széljajgató éjbe szalad. Ahogy a természet törvényszerűségének útjába semmi sem állhat, épp így nem lehet az élet korlátait kitolni a halandóság éjszakáján túl.

Az egész életet egy nap története magyarázza.

Egy nap történetében benne van a hajnal zsenge, egyre változó napkeleti színe, a kelő nap erőteljes sugara, benne a dél forró melegsége, a délutáni vihar. Van benne költészet és ének, vihar és sírás. Benne van a csendes szelid hold fénye, a csillagtalan éj, a búcsúzó éjféli óra. Benne a sangvinikus reggel, a flegmatikus dél, a melan-kólikus délután pihenő poézisa, a kolerikus est. Benne van a reggeli köd, az esős délelőtt, az unalmas, borus ég.

Az egész életet egy nappal magyarázva.

És az este az, mely emlékezik akkor, mikor érzi az

éjféli óra közeledtét. Visszaemlékezik a reggelre, saját hajnalára, fiatal kora énekére, a férfi kor munkájára, a dél pihenésére, a családi körre. Mosolyog már az elmúlt vihar fölött, túl van már mindenén. A vágyak szekerét leszerelte, kerekeit kiszedegette, eltört rúdját kezében tartva, várja az éjféli órát.

És egy nap hamar eltelik, akár lepkekergető sugarú, akár felhőűző, szélviharos, beáll az este váratlanúl.

Reszketve megy neki az éjszakának, a halál hűvössége, mint egy bányából áradó hűvösség, egyre közeledik s az éjféli óra parancsszavára elszáll a lélek.

Ez a hűvös éjféli megrázó.

A halál vigyorog ki belőle.

Szellemek órája ez.

A távozó szenved s a virrasztók sírnak, míg új reggel nem lesz.

Csak az vigasztal minket, a még virrasztókat, hogy a halál éjszakájának is meg van a maga hajnala. Az éjféli óra, míg egy régi napot temet, utolsó ütésével újnak születését jelzi s mi a halállal egy szebb hajnal világába megyünk. Ez az édes remény biztat, vigasztal. Majd egy szép hajnalon ismét találkozunk.

— — — — —

Volt hajnalod szép, ragyogó; volt deled meleg, forró. Pihentél a családi fészekben, átélted a délutáni vihart s míg villámok cikáztak, fölemelt fővel álltad a csapást.

S amikor jött az est, édesen emlékeztél s az emlékek vittek be az éjféli órába, honnan látod már egy új napnak, az örökkévalóság napjának integető fényét.

Együtt az Istennel.

A tudomány és a vallás egymást támadva vagy tűrve, de megmaradtak egymás mellett. A tudomány gyakorta a legdurvább kezekkel nyúlt a vallás szentségéhez s ez nem egyszer, majdnem megsemmisülve húzódott vissza a mysticum világába. Ilyenkor reszketett a lélek s nyugta mindaddig nem volt, míg újból meg nem nyert magának egy gondolatot, melyen átönthette vallásos érzéseit s létének jogát igazolhatta. A tudomány felfedte a vallás gyenge alapzatát, melyre várát építette: a babonáságot; majd a félelmet lökte félre útjából, mely biztos fala volt akkor, mikor minden állítását, a józan ész kritikájának szitáján át szűrte meg. De ha a tudomány egészen ki is kapcsolná, úgy is megmaradna a *vallás* az élettel kapcsolatban, különösen ennek két pontjánál: *a születésnél és elmulásnál*. E két pont az, hol a tudomány fölfigyel a vallás szavára.

A tudomány hirdeti: a születés nem egyéb, mint a sejtek összeállása, a halál a sejtek szétválása. A vallás tovább kérdez: honnan jön a sejt s annak élete? Ez a két pont, hol bámulva állunk, a bölcső és a koporsó mellett. Száz meg száz kérdés jön ajkunkra s mindenik nyitva marad, nem kapunk és nem adunk feleletet. És nem is szeretünk foglalkozni e kérdésekkel. Irtózunk a halál hidegségétől s temetések alkalmával pár könnycseppel vigasztaljuk magunkat. Talán nem is a halottért van ez, hanem saját magunk bizonytalanságáért, a jövőtől való félelemért.

Megtudom magyarázni a nedvkeringést, a tavasz munkáját, de a kukorica fejlődését, a szemek selymes ágját, sorrendjét, a kukoricahaj lágyságát s keletkezését, az anyag felépítését semmi meg nem magyarázza, épp

úgy a dió csodás kifejlődését, a csontár keletkezését vagy a lilium illatát. Ki tudná megmagyarázni, ki festi a tulipánt pirosra, kékre az ibolyát, ki rakja rendbe a rózsa szirmait s ki adja a tubarózsnak kellemes illatát? A születés és életfolyamat nagy és nehéz problémái az Istenhez vezetnek. Elfogadom az elmulás, a megsemmisülés magyarázatánál a sejtek szétmállásáról szóló állítást, de nem tudom elképzelni az anyag eltűnését, csak átalakulását, nem tudom felfogni az erő elenyészését, csak transzformációját. Ezeknek fenn kell maradniok, egyesülve az örök anyaggal és világot fenntartó hatalmas erővel. A valóság olyan boldogan mosolyog a bölcső mellett s mosolyog még a koporsó mellett is, mert az egyszer megszületett anyag és erő elszaladását a végtelen űrbe, a megsemmisülésbe elképzelni nem tudja. A halál pillanatában is életről, örök életről beszél. Szenvedés megszűnéséről suttog s nem egyszer hangoztatja: bizony a halálnak pillanata jobb a születés percénél. Lehangelő állítás, mert ez kapcsolja a bölcső és koporsó közti életértékeket s mind ezeket lekicsinyléssel és elértéktelenítve emlegeti, melyektől jobb megszabadulni, mint hurcolni tovább az élet keresztjét, de én nem így fogom fel, hanem, ha jobb a halál pillanata a születésnél, utána új élet kell következék Istennél, az erők összeállításánál, a lelkek kapcsolódásában. Pozitívum nincs itt kezeink között, a tudomány gunyosan mosolyog, vagy az amöbák különös csoportját emlegeti, hol állandó a születés és nincs hulla soha és mi mégis hirdetjük, mert ez benne fekszik az ember titkos sejtéseiben ős időktől fogva s benne lesz örökké. Az örökélet hite egy velünk, mint amilyen egy a lélek, egy a szív s egy a saját gondolatunk.

Valahányszor temetünk, mindannyiszor ezt az életet emlegetjük s megnyugszik rajta minden gondolatunk.

Félünk a haláltól, sokszor rágondolása is rémít s magunkban elsugjuk a költő imádságát:

„... egyre kérlek Istenem, Add, hogy halálom szép és szelid legyen“ (Reviczky) s imádságunkban benne van a jövő élet minden hívése.

Vajha nem sejtés, hanem megnyugtató tudat lenne s azzal az erős tudattal hajtanók fejünket pihenőre, hogy örökké élünk a mi Istenünkkel az Ő országában.

Együtt az Istennel!

Nehéz hajszál.

Nincsen dísze már a földnek, mindent elveszített. Az ég sem akarja látni ezt a pusztaságot s fehér hólepellet takarja el. Ebben a téli hidegben, fehér világban mégis van szépség. Szép az a selymes pehely sima lágyságával, szép a földhöz tapadás, a mindent elfedni akaró fehér szín, csak fáj, ha arra gondolunk, hogy e sok-sok millió pehely, olvadás idején szennyes áradássá lehet. Ha erre gondolok, ezt kell mondanom: nagyon nehéz egy hópehely. Olyan nehéz, hogy a föld sokszor alig bírja. Hófergetegek, gleccserek, egymásra torlódó jégkérgék, mindent elpusztító hóviharak zajlanak le előttem. A hópehely eltudja takarni a falut, megállítja a vonatot, megárasztja a folyót. Hidakat rombol, gátakat szakít, partot vág a hópehely.

Mennyire nehéz egy parányi, selymes hópehely.

* * *

Elmarad egyszer a tavasz szépsége. Az élet minden kedves jelenése eltűnik. A kar elveszíti erejét, a szem szépségét, a láb rugékonyságát. Minden nehéz lesz. És mintha a haj fehér fátylat akarna borítani az életemlékekre, fehér színt ölt s hiába mosolyog már az ajak, ka-

cag a száj, Ő tudja, hogy a tavasznak vége, a nyár is megadta buzakeresztjét, az ősz is lehullatta gyümölcsét, most jön a nyugalom, az emlék, a fáradt mosoly, a fehér hajszál.

Istenem, milyen nehéz is egy fehér hajszál. Nehéz, mint a hópehely.

Pedig ez nem fog áradásba menni, az életvizének partjain iszapot nem hagy, gyöngye már arra s mégis nehéz. Reszkető kezek alig tudnak fölemelkedni addig, hogy végig simítsanak rajta, a fésű megakad, mikor rendezni akarja azokat és úgy nyomja az a fehér hajszál azt az öreg fejet.

Egy gondolat jó előtérbe itt: a hópehelyek alatt milyen nyugodtan álmodozik az erőtelen buzaszál. Itt álmodja meg a telt fejeket, a piros pipacsot, a kék buza- virágot.

A fehér hajszál alatt miről álmodozunk? Vége van itt már az életnek, a lehetőségeknek, a megbizatosoknak, a teljesítményeknek. Vége a dalnak, az éneknek és mégis van álom. Csodás álom egy szebb életről, biztató jövődőről, örökkévalóságról, mennyországról.

Ez az öregkor álma.

Ha e nehéz hajszálakat megbecsüljük, önmagunkat becsüljük meg.

Félve kérdelem, volna-e valaki, kiben ne élne az öregkor iránti tisztelet? Lehet, hogy van, nem tudom.

A „fakupa“ meséjét, mely a legkomolyabb valóság lehet, elfeledni nem tudom. A fiú faragta ezt az öreg apjának, hogy abból igyék. Az unoka meglátta s ő is egy nap nagy munkához kezdett. Kemény fából poharat faragott.

— Mit faragsz fiam?

— Kupát faragok, hogy amikor apám megvénül, legyen miből igyék.

Az apa megszégyenülten húzódott félre. Megszégyenítette alig pár éves fia.

És az ebédnél a nagyapa hiába kereste a fakupát, sehol sem találta. Üveg poharat csusztatott elébe a fia:
— Ebből igyék, Apám.

A nagyapa szemén egy öreg könnycsepp jelet megtalálván az utolsó életében s csak ennyit szólott:

— Megszoktam már azt is, fiam.

Igen, az öreg ember mindent megszokik. Megszokja a lekicsinylést, félrelökést, a vele való nem törődést, megszokja a fakupát. Megszokja, de fáj.

Ne szerezzünk fájdalmat az öreg embernek, tiszteljük benne a kort s azt a nehéz, fehér hajszálat, mely annyi teherrel nehezedik reá.

*

Tiszteletben éltél. A szeretet aranypohara állott asztalodon.

Nehéz volt fejedén a fehér hajszál, de amiről alatta álmodoztál, valóra vált, mert az örök élet koronája csillog fehér fejedén.

A kész festmény.

„A halál: Isten ujjának utolsó karcolata az ember arcán, mely után mint kész festményt felfüggeszti az örökélet falára“. (R. S.)

Kész a festmény. A művész keresi művében a „*halhatatlant*“. Mig a színeket vegyítette, sokszor gondolt erre, melyik lesz az, mi megfakulni nem fog soha. Láttam munkában az Istent, a nagy művészt. Tejbe mártotta ecsetjét, s úgy festette a gyermek arcát. Rózsa szírmának piros nedvével érintette ajkát, s szemére az ég kékjét dobta. Odaállította az embertömeg elé, mint kész angyalképet, s az ember boldogan mosolygott láttán.

Láttam munkában akkor, mikor a tejszínű arcot a virradat bíbor színével élénkítette s a gondolatvilágán áthuzta az „*öntudat*“ aranyszálát. Kemény fából kifaragta, vasból, acélból kiöntötte a munka eszközeit s az ifjú kezébe adta, hogy így üljön modellt, mig tovább készül a kép. S az ember, *ifjú korára ismert*. Ekkor történt, hogy az őszi rózsa finom, vékony szírmát homlokára nyomta s az ember homlokán megjelent az első barázda, melyben a munka gyöngye szivárványszínt játszott.

A festő nem pihent. Színei halványodtak, a barázdák évről-évre mélyebbek lettek.

Gond ül a barázdákban, fáradtság a szemén. Az ős színeit keresi össze, s az öreg ember fehér hajszálakat fésülget reszkető kezével.

Még egy szín, egy vonás hiányzik már csupán. Sárga agyagot kever s áthuzza vele az arcot, a homlokra felkarcolja az utolsó barázdát, üvegezzé teszi a szemet, letörli az ajkáról a vérpiros színt, megfogja a szívet, hogy dobogásával ne zavarjon többé, megállítja a lélegzetet, hogy mozdulatlan legyen a kebel . . . s a festmény készen áll a nagy művész előtt. Így függeszt ki minket az örökélet falára. Ott állunk sorban a nagy „képcsarnok“-ban, mint a mult megdicsőült emlékei. Minden úgy történt, ahogy Ő akarta, csak az „élet“ maradt el. Összeomlott, mint a fa koronája az őszi szél érintésére, mint a gyermekjáték „az öntudatos gondolat erejére“. Elmarad tőlünk, mit az élet dekorátumként aggatott reánk, elenyésznek az utolsó vonás alatt. Összeomlik a termet, elhomályosul a szem fénye, eltávolodik a hallás, hideg dermeszt, némaság félemlít. Összeomlanak a Prometheusok, Heraklesek, eszmék és gondolatok, akaratok, életcélok, utópiák, chimérák . . minden hidegen hagy a koporsóban, hervadó virágcsokrok alatt.

Mi ebben a halhatatlan? Keresem és alig találom. Halhatatlan talán a szem, hiszen az „örökszem“ mindig lát. A fül, mert hallása nem változik. A szív, mert dobogása benne fekszik az életben. A vér, mert forrása kiapadhatatlan. Halhatatlan a gondolat, útját méretezni nem lehet. A tudás, mely összeköti azt a nagy távolságot föld és ég között. A költészet, mely hárfáján a szív érzelmeit zengi. És felel rá a halál: a szem érzéketlen üreggé lesz, a fül megsüketül egyszer. A szív elfárad, a vér megalszik, a gondolat gépezetének kereke kihull. a tudás eltörpül, a hárfa hurja elpattan . . . hol a halhatatlanság? — A szobrokban, a művészetben, a tudományban, könyvtárakban, képcsarnokokban, a technika vívmányaiban, prófétákban, Krisztusokban . . . ott a halhatatlanság.

És ahol a művészet külső formát nem nyer, hol az ajak hárfa mellett nem énekel, hol könyvek nem jelen-

nek meg az ekevas mellett, ott . . . nincs halhatatlanság?

Isten minden teremtményét külön festegeti, s minden-
kiben keresi azt, ami halhatatlan. *Ha én nem találom meg,
Ő megmutatja.* A festő tudása legjavát, lelkét önti mun-
kájába. Csak az a festmény sikerült, amelyben benne van
a művész lelke!

Isten lelkét önti kész művébe s ezt kívánja vissza.
Ezt a halhatatlan részt mindig, minden művében meg-
találja. Ez a lélek, mellyel Isten dolgozott bennünk: —
halhatatlan. Ezt a koporsó szege be nem zárja, a föld el
nem borítja, él, mint maga az Isten.

És halhatatlan a *szereetet* színe, az az érzés, mivel a
művész munkáját kezelte, melyet színekben dobott reánk,
s melyet lelkünkbe zárt. Ez az érzés változott az arc szí-
neivel. A szülők iránti szeretettől a munka szeretetéig, a
hitvesi hűségtől a család iránti vonzalomig ezer változaton
megy át, de mindig erősbül, a „sirnál meg nem szűnik“,
mert az égben gyökerezik, a földre csak gyümölcseit hullatja.

Ez az, ami bennünk halhatatlan: *a lélek. a szeretet.*
Mindakettő égi származású, annyira, hogy elválasztani
nem lehet. A léleknek imádkozni és szeretni kell.

Sokat imádkoztál, nagyon szerettél. Ez a Te epitaphiu-
mod is. Ez a Te kész festményed. És egyszer nekünk is
szabad „képimádó-“nak lenni.

Képimádó kell legyen a gyermek az apa és az anya
képe előtt; a szülő kis gyermekük koporsója mellett. Kép-
imádó a fekete ruhás asszony ura emlékeinél s a férj a
a feleség vonásainál. Ezt a képet elhomályosítani nem
tudja az idő, ez emlékeket kitörülni, erőtelen az élet dur-
vasága. Isten akarta így, hogy kész műve, festménye előtt
„képimádók“ álljanak, csodálják munkáját s találják fel
benne azt, ami halhatatlan: *a lelket, a szeretetet.*

A festmény kész, s míg a művész kifüggeszti az
örökélet falára, mi addig csendesen imádkozzunk.

Az „anya“ apotheozisa.

Tele van a föld gyermekekkel, mint a mező virágokkal. Kacagásuk: madárdalolás; mosolygásuk: a kék ég verőfénye. Játékuk: lepkék röpködése a fényes napsütésben. Sirásuk: hárfa zokogása; könnycseppjük: a szivárvány színei közül kihulló esőcsepp. Játékszerük: tündérkezektől hullatott nipppek, vásáros piacok ingerlő, színes csaták bábkatónái. Kacagják kis ruhájuk selymének színét ép' úgy, mint a logó foltokat, s egyformán sáros lesz az arc a szőke, vagy a fekete fürtök alatt.

A virág maga nem tudja, hogy az ő színe fehér-e, vagy piros, a gyermek sem tudja, miért rongyos a ruhája s a másé miért bársony. Ki az, kit ismer? Az apát és anyát. Az anya csókja pedig egyformán meleg, akár az apa által faragott festetlen bölcső fölé hajlik, akár gyárákból hozatott babakocsik csipkés függönyét huzza félre, hogy csókjával árassza a mosolyogva alvót.

A gyermek, csak gyermek, mint a fészek csipegő kis madárkái.

És egyszer a gyermekek két csoportba állnak. Olyanok, mint csokorba kötött egyszínű virágok. Külön vannak a fiúk, s leányok,

A leány fejlődik, nő, szépül. Szép lesz az arca, haja, szeme; szerénysége, ártatlansága, bája, kelleme. Fokozatosan lesz virág a bimbóból.

S idő kell, míg a gyermekből „*kiszépül a nő*“.

E folyamat a szépség jegyében történik, a költészet, dal, szeretet kialakulásának ideje. A nő kiszépülésének ideje: a virágbomlás kora. Napfényben fürdik. Az ég szépségét, a levegő balzsamát, üdítő esőcseppjét szívja magába.

És szép, mikor egy férfi karján mosolyogva keresik

a bölcsőt, úgy, mint apjuk tette, gyümölcshullás idején. A nőből „*kivalósul az anya*“.

Tagore a nőről ezeket írja: nemcsak az Istennek, az embernek is alkotása. A föld neki adja aranyát, a tenger gyöngyét, az erdő dalát, a költő . . . minden dalát. Ketten alkották anyává. A föld aranya karikagyűrűvé; a tenger gyöngye könnyecseppé; az erdő dala, altató dallá lesz nála.

Az anyát Isten teremtette, „*mert Ő nem lehet ott mindenütt*“. Segítőtársra volt szüksége. Az anya mindenütt jelen van, mindent lát, hall, figyel; mindent dolgozik; fájlal, tűr, szenved és mindig szeret.

A családi élet történetén kívül végzett munkája, az ura „*elhivatása*“ után alakul ki. Így lesz a földnek gondos művelője, műhelynek gondozója, üzletek figyelője, iskolás gyermekek fegyelmezője, a templom őre, a falú „*nagy asszonya*“. És ha munkakörétől meg kell válnia, a szeretet búv köréből száll el a lelke még melegebb tájak felé. Ez a szeretet nem gyermekláncfűből van fonva, hanem a föld mélyéből kibányászott vert arany lánc szeméből. Ezt elszakítani nem fogja az idő, rozsdá nem marja. Ereklüként örökébe száll gyermeknek, unokának, s a ti sziveteken, — kik megdöbbenéssel állotok e helyen, — mindig ragyogni fog.

Legyen ez aranylánc, féltett kincsetek.

BARÁT BÚCSÚJAKOR.

A halál génusza.

Feledhetetlen, igaz barát koporsójára hullatjuk fájdalmunk könnycseppjeit.

A testvérben testünknek vére, őket szeretni szent kötelességünk; a rokon, arcunk vonásait hordozza, alap természetünk jelenségei ugyanazok, önmagunkat becsüljük bennük, ezeket szeretni, erkölcsi kötelességünk... de a barát... *az lelkünknek fele.*

Amikor a lélek ébredni kezd bennünk s megindul az öntudat munkájának folyamata, gyönyörű képek tűnnek fel előttünk. Ott van az apa, anya, testvérek, rokonok arcainak kedves, mosolygó képe... ezek után jön egy másik, melyet titkos sejtések sűrített álmai hívnak elő: az *Istennek képe*. Itt már kialakult az öntudat munkája, a lélek nem elégszik meg környezetével... megnyugtatóására cselekszik mindent. Hasonló lélek fölismerésére vágyik, kihez nem köti a „kötelesség“, az „erkölcsi törvény“ parancsa, hanem az önzés nélküli, őszinte szeretet. A lélek e munkája találja fel azt, kivel minden örömét, fájdalmát megosztja. Főjellemvonása: a *szeretet*. A szeretet lágyan csengő szavára hallgat, mikor megajándékoz valakit bizalmával s minél tisztább e szeretet, annál erősebb a baráti vonzalom.

Ezzel a szeretettel állunk melletted, ezzel vonzódtál Te hozzánk, talán azért is, mert jövőbe szálló titkos sejtésed sugallta: szeressek minden embert, mert úgy sem leszek sokáig e földnek lakója.

Csak tested temetjük, mert emléked, mint az emberi jószág s szeretet emléke, szivünkben él. Testünk földből vétetett, porrá lesz, ami értékét adja: az a lélek munkája s mi emlékét megőrzi: a *név tisztasága*.

Születésünkkel pusztá lételet szerzünk, a név az, mi megkülönböztet, értéket ad s melynek tisztaságát meg kell őriznünk. Ha a név tisztán ragyog, ha szeplőtelen, a test porrá lehet, de az fennmarad, a barátok, rokonok emlékei között.

A név, az ember földi halhatatlan része.

A jószág, életvidámság, munkakedv, üde kedélyhangulat, gazdag lelki világ a Te neved jellemzése, mely a legszomorubb percben sem hagyott el s mellyel a körülötted állókat is oly sokszor felvillanyoztad. A rokon lelkek találkozásánál kipattanó szikra fényes világánál mindig tisztán látunk téged, lelked finomságát.

Az antik művészetben a halál génusza: egy szárnyas ifjú, jobbában kialudt fáklya, bal kezében koszorú. Sokat jelentő, kifejező symbolum. Fájdalom, szenvedés, lemondás, gyötrődés, vágy, remény, biztatás, titkos sejtelen e képben. A fájdalmat, az ifjú lomondást a kialudt fáklya, a reményt a szárnyak, a titkos sejtelmet a koszorú adja. Életünk derekán zúz össze a halál s hajdan erős jobbunkban életünk kialudt fáklyáját kell tartanunk; de ugyanakkor szárnyaink nőnek s mi „átrepüljük a levegőt, a végtelent“, átszállunk egy szebb hazába, balkezünkben a halhatatlanság soha el nem hervadó koszorújával.

A halál génuszában a te alakodat látom. Kezedben a kialudt fáklya s a halhatatlanság koszorúja. E koszoruba titokba, hogy senki se lássa, beletesszük a baráti szív meleg csokrát, mert azt akarjuk, hogy a mi barátságunk is halhatatlan legyen.

BÚCSÚ A LELKÉSZTŐL.

Áron szolgája.

Nem így gondoltam a véget, hogy az élet „megunt” alakként dobjon ki önmagából, széttépett lélekkel, összekuszált gondolatokkal, felőrölt szervezettel, a fájdalmak és szenvedések e fekete szigetén.

Összetört élettervek, roncsolt vágyak, foszlott remények koporsója áll itt, mellette az emlékeibe mélyedt mult, s a siró szemekkel messze bámuló „jövő”.

Két életcél között dobált a sors. Vasmarkának szorító erejét érezted, míg a tulfeszített erőre el nem pattant a gondolkozás hurja, s a mindig töprengő elme elveszítette kimért irányát s lazult szálait eszmekötésre rögzíteni nem tudta többé.

Mig medréből ki nem lép a folyó, tiszta vizével értékkel terhelt hajókat hord; ha elhagyja partját, gátat pusztít s a parti virágok félve húzódnak félre.

Az egyik életcél papihivatásával e költői gondolattal alakult ki:

„Az én pályám szép, ámde nem ragyog, Én az az egyszerű nép őre vagyok. Enyém jó és balsorsának fele, Örülök, sirok résztvevőn vele. És ezt a népet, — óh mily isteni, — Oktatni, nevelni, deríteni”. (Tompa).

A kathedra szelid lelkü szónoka a nép prófétája volt, jó sorsának megáldója, balvégzetének vigasztalója.

A pap kezében varázsvessző áll. Áron kivirágzott

vesszőjéből törtük. E vessző kettévághatja a háborgó tengert, a sziklából vizet fakaszthat, mannával hintheti be a koriander fáját. Nemes haragjában összetörheti a „törvény tábláit“ az aranyborjú csillogó bálványán. Hivatásunk célja: *e varázsvessző forgatása*. S hogy ennek ereje legyen, ahhoz bizó tömeg, erős próféta szükséges, különben meg nem ég Nádáb és Abihu, meg nem kövezik Selomith fiát, Márah vize meg nem édesül s Kibroothaava nem válik az üres kivánság temető-kertjévé. Fájdalom, Koré csapatának lázadása minduntalan ellenünk van, s ahelyett, hogy elismerés érne, rágalom találja az Áron szolgáját. Őrállásunk a nép mellett nem jár azzal a jutalommal, mit bár szerénységünk titkoltan elvárna. Ha a fájdalom-ban vigasztalunk, jön a követelés: hogy támasszuk fel Jairus leányát; ha a gazdagság kóros volta ellen szólunk, várják, hogy öt kenyérből ötezer embert lássunk el; ha részt veszünk az örömeikben: a vizet borrá kellene változtatnunk. Pap kezében a varázsvessző ha nem forog megértően, célunkat megközelíteni sem tudjuk.

A másik életcél: a család jövője. Itt kell tapasztalnunk: „Az élet küzdelem, s az ember célja: a küzdés maga“. (Madách). Kötelességünk a családban, a gyermeki arcok mosolyát megőrizni, játékszerek között a lelket elringatni, a képzelet erejét tündérmesék világába vetíteni. S míg e munkát végezzük, az altató dal és mosoly, játékszerek és mesék világába hányszor behull szemünk könnycseppje s a bámész gyermeki szemek könnyes tekintettel találkoznak és sokszor büntetést hapunk, „ha a gyermeket nagyon szeretjük“.

A népért való küzdelem csalódást, családi életünkben a küzdelem „rabortát“ szül. Nem csoda, ha összekuszálódik a gondolat s a pap, szenvedései és fájdalmai között összetörten áll, vagy megpihen a halál fekete szigetén.

Tiszta volt a lelked, s most, mikor a kezedből ki-

hullott varázsvesszőt koporsódra dobom, a színbontó prizma segítségével bontom szét lelked tulajdonait és mindeniket szépnek látom.

Hatalmas hid ívelődik benne, melynek egyik vége lelked érinti, másik az élet viharának felhőiben vesz el, ég felé emelkedik s talán jobb hazába fogódzik.

Népednek prófétája, családotnak boldogítója, a papságnak barátja voltál. S ha hullattál könnycseppeket, valaki ezeket összegyűjti, s elraktározza a mennyek világába, hogy ezekkel még csillogóbb legyen a Te országod Uram.

Azok, kik arcod vonásait arcaikon hordozzák, könnyes szemekkel imádkoznak éretted, s imádkozunk mi is, Áron szolgálói azért, kit az élet kettős hivatása összeroncsoltan dobott előnkbe.

Fogadd magadhoz, Uram, a Te szolgád a Te dicsőséges világodba, a mennyeknek országába.

A hit jegyében.

— Összegyűjtöm Áronnak, az élet töviseitől széttépett palástját, elhervasztom a kivirágzott rózsafát, jöjjön hozzám s mondja el, mit művelt a földön.

— Uram, amit egyszer nekem ajándékoztál, megbizatosoddal visszaadom. Köszönöm, hogy egyszer reám tekintettél, köszönöm, hogy mindig velem voltál.

— Gyermekkorod játékszereit én rendeztem, ifjúságod vágyait én tápláltam, férfi korod munkáját én áldottam meg, öreg korod szépségét én rajzoltam. Mondd, mit tettél Te?

— Amire megbiztál Uram elvégeztem. A népet, melyet reám biztál megtartottam, a gyermekeket, kiket nekem

adtál, felneveltem. Akaratodat igyekeztem cselekedni mindenekben.

— Mondd, mi az az érték, mire visszatekintesz. Az a gyémánt, mit előmbe hozhatsz? Mivel tudod gazdagítani a mennyek országát?

— Az érték — Uram — a *szeretet*. Mindenkit tiszteltem, mindenkit szerettem, kik Téged szerettek.

— Érettem szeretted az embert?

— Testvérként *szerettem* az embert!

Mig a két lélek egymással beszélget, én itt veletek beszélek.

Miért szerette testvérként az embert? Egyszerű, kis falu határában nézett szembe Napkelet virradatával s boldog volt a gyermek. A szénamező forrásánál gyúlt ki a csipkebokor, itt vette át a megbízatást s itt értette meg életelhívását.

Ilyenkor azt gondolta, úgy érezte, hogy a *reménység* jegyében született.

A hegy magaslatáról nézett bele először a komoly életbe. Titkokat olvasott le az égről, biztatást a kanyargó s folyton előre haladó folyó vizéről, szabad lélegzetvételt a hegy tetejéről... s elhagyta faluját.

Búcsú könnycseppjét a Nap harmatként felszívta. Ez volt a válasz az isteni elhívásra.

Az iskola padjai közül a kaszárnyába lépett, melynek a falai között látja az élet rideg álmát.

Ekkor úgy gondolta, hogy a *küzdés* jegyében született.

Boldogan nyitja ki ismét az iskola ajtaját s amikor kezében volt az életcél pecsétje, úgy érezte: hogy a *kibékülés, a megelégedés* jegyében született.

Egy kis falú boldog népe szeretettel áll papja mellett. A lelkéből kisugárzó szeretet visszfénye mosolyt rajzolt ajakára. Nem küldött senkit a munkára, hívta őket maga után.

És egyszer, különös hang verte fel a parochia nyu-

galmas csendjét. Új élet költözött a falak közé. És ő fehér fából kis bölcsőt faragott a vendég számára. Új verset irt, új dallamot szerzett, altató dalt gyermeke fülébe. S rakta sorba a bölcsőket s míg ezt tette, úgy gondolta: hogy Ő a *boldogság* jegyében született.

Megjelent fején az első fehér hajszál. Hamar, mint a novemberi hó.

Állta a csapást, élte a küzdést, mert Isten mérte rá.

Ezt a néma tűrést állította hivei elé: ahogy én viselem magam, ti is úgy viselkedjete.

Ilyenkor úgy érezte, hogy Ő a *hit, a vallásos érzés* jegyében született.

Igy furta be magát a szeretet aranyhegyébe, melynek pora most is rajta van s bearanyozza koporsóját. Ne fújja le senki róla, hadd menjen így a földbe s ha valaki majd kibányássa, legyen boldog e tiszta szeretettel.

Azért szerette testvérként az embert, mert vele együtt küzdött, szenvedett, remélt és imádkozott.

*

— Uram, én az embert testvérként szerettem.

És szól az Úr:

— El²van téve számodra az örökélet koronája.

TANÍTÓ SIRDOMBJÁNÁL.

A jó tanító.

Az iskola emésztő porát nem Ő, a halál rázta le ruháiról. Az iskola növendékeinek vidám kacagását nem Ő, a halál fegyelmezte. Az életet őrlő malom kövét nem egy hűséggel teljesített és bevégzett, elismerést kiérdemelt csendes, nyugalmas sors, hanem a halál állította meg az élet derekán.

A szomorú jelentés rajza lehajló ágú fa alatt sir-emléken könnyező angyalt ábrázol. Siratja a tanítói sorsot, a kérlelhetetlen végzetet, a még „java-korá“-ban szétroncsolt életet. Könnyezi a be nem váltott reményt, a vágyhalmazt, az apai gondot, a hitvesi szeretetet, a család, iskola, egyház iránti aggodalmat.

Könnyezi, mert mi úgy sem tudjuk eléggé megsiratni azt, ki az iskola porának áldozata. Családjának, iskolájának, egyházának élt, s jutalma: *a szomorúfűz.*

Az első csengettyűszótól a harangzugásig, ami a tanító életében van, nem egyéb, mint zaj, lárma, fegyelmezés és tanítás — és nagy felelősség. Hogy egy falúnak népe milyen lehet, azt az iskola dönti el. Nemzedékek kerülnek ki kezei közül, s az irányítást és vezetést azután is kezei között tartja. Kezdetben, kezében a „laterna magica“-val igyekszik bevilágítani a gyermeki lélek „camera obscura“-jába, azután a már kipreparált lelket vezeti az istenházába. Át kell vennie a bányász lámpáját, hogy le tudjon hatolni a lélek mélyére; a kertész szerepét, hogy lenyesegeesse a

durva hajtásokat; a szobrász vésőjét, hogy embert faragjon belőle; a festő ecsetjét, hogy reá fesse Isten képét, s hasonlatosságát. És igen sokszor kárba megy minden törekvés, igen sokszor hálátlanság az, amivel találkozik. Nagyobb fájdalom nincs, mint a hálátlanság által ütött seb szenvedése. Ez a tanító osztályrésze. Ezt a nagy igazságot: „Istennek köszönöm, hogy élek, tanítóimnak, hogy emberré lettem“, csak egy mondotta még. Azóta ismételtgetjük e mondás igazát, de nem jutott eszünkbe önmagunktól jutni ez igazságra.

Emberré lenni, nemes törekvés. E törekvést elősegíteni, végrehajtani: nemes elhivatás. Talán nem is érti meg, nem is érzi meg minden tanító. Ezt nem notesz rendszerrel, bizonyítvány kitöltésével lehet elérni, hanem állandó oktatással; tehetségek felismerésével és kifejlesztésével, akaraterő ébresztéssel, munkakedv felébresztéssel. A köszönés egyszerű formájától, a hálaérzet felkeltéséig, minden itt megy végbe.

E nemes érzelmek és indulatok, tehetségek és kicsiségek között áll mosolyogva a tanító. Száz meg száz lelket kell megismernie, fölfedeznie és irányítani, mert ha ezt nem így teszi: lelkiismerete lázad fel s kéri számon mulasztásait.

Semmire sem emlékezünk kedvesebben, mint az iskolára, a játszótársakra, az osztálytárs csinytevéseire, vagy komolyságára, barátságára, vagy összeférhetetlenségére és magára a tanítóra, mondásaira, szokásaira.

A tanító egész gondolatvilágát, érzéseit, szokásait rányomja tanítványaira bélyegképen. Nagyon kell vigyázni arra, hogy a bélyeg olyan legyen, „hogy mások látván cselekedeteit, dicsőítsék a mennyei atyát“.

Ez nem a tanító dicsőítése, amiket elmondottam, hanem munkájának nagyon egyszerű szavakba öntött elismerése. Őt eléggé értékelni, kellő elismeréssel szólni róla, nem lehet. Úgy vagyunk a tanítóval is, mint az apával

és anyával. Az apát nem lehet és nem kell dicsérni, amiért kenyeret és ruhát ad gyermekének; az anyát azért, mert csókkal ébresztgeti és altatja; a tanítót azért, hogy tanítja. Egészen benne fekszik ez a hivatás természetében. Jól esik azonban viszonzni a szeretetet a gyermeknek, s jól esik kedveskedni azoknak, kiknek részéről mindig a legnagyobb irányítást tapasztaltuk életünkben.

Ezt teszik a te tanítványaid is.

Megtudod majd odafönn, hogy itt lenn milyen sokáig emlegetik neved, s hány hálás tanítványod keresi fel majd sirodat.

A dicsőségesen megfutott élet után, legyen csendes pihenésed.

Szent örökség.

„Pecsételd meg az én tanításomat tanítványaimban, mert elhív engemet az Úr!“ (Esaiás 8.16.)

A tavasz első reggelén, „éj-nap egyenlőség“ hajnalán, a munka közepén ért utól a halál.

Akkor mentél el, amikor legnagyobb szükség volt reád.

Nem is olyan régen ott láttunk még az iskola padjai előtt, ahol a mi gyermekeink ülnek, reád figyelnek, s most koporsód körül gyűl össze a bámuló, megrémült figyelem.

Sápadtak a gyermeki arcok, megihletődöttek a felnőttek, mi pedig kérdve nézünk az égre:

— „Te tetted ezt, Uram?“

*

A család bizakodó reménnyel adja át gyermekét a tanítónak, egy megértő léleknek, ki figyelemmel kíséri a lélek megmozdulásának útját.

A család érzelemre, az iskola értelemre tanít. Mi vesszőparipát adunk a gyermek kezébe, fűzfasipot szájába,

s nem gondolunk arra, milyen fájdalmas lesz, amikor a paripa összetörik, a fűzfasíp elreped és gyermekkorunk malmában összeörlődik minden játékszer. A papircsónakot a víz elsodorja, a papircsákót a sár beszennyezi, a parányi dob szétreped és a könnycsepp kiábrándulva aláhull a földre, mintha eltemetni akarna minden gyermekkori emléket.

Érzelmeket halmozunk össze a gyermekben, hogy ezek aranyporozzák be Éden-kertjének minden virágát, s így adjuk át az iskolának.

Az iskola értelemre szeretettel tanít. Nem rontja össze a kártyavárákat, de omladozó várakról mond csodás regéket; tündérkerteket nem pusztít jégveréssel, de értékes gyümölcsfákat ültet abba. Nem akar kiábrándítani, csak formát ad a képzeletnek, mint a hangnak betűt. Vonalvezetése nemcsak a táblán látszik fehérén, nyomot vés ez a lélekbe is, s e fehér vonalak végigkísérnek minket az életem. E vonalakon ül az értelem, átgörbül a betűk alakjain, átmegy a könyvek lapjaira; átrepül a számológépre s végig járja a térkép hegyeit, folyam medreit s keresi az élővizek forrásait. Fölemelkedik a csillagokig, behat a földbe az aranyig a hűséges vezető: a tanító mellett. És kifinomul, kijegecesedik az értelem.

Ezeket tetted Te is. És mi volt a jutalom? Ilyést elkergetik, Esaiást ketté fűrészelik, Jézust elűzik falujából, Dávid Ferencet börtönbe zárják, a tömeg mindig helytelenül ítél. A vezetőknek, a prófétáknak sorsa ez. Másokért örlődik a lélek, szenved s pusztul el.

A tanító érzi leginkább ez ítéletek igaztalan voltát, ő látja leghamarább az élet sápadt arcát, a polyp s meduza főből összeállított sifonoforát. E sifonoforák rémítik az élet alakjait, ezek ábrándítják ki az ifjú lelkeket és mégis dolgoznak, élnek és meghalnak.

Sirjuk felett virraszt az igaz kegyelet.

A Gönczölszekerén.

(Hősök ünnepén.)

Tejúton a Gönczölszekerén rohan képzeletem. Amerre megyek, a „Tejúton“ szerteszét golyótól lyukasztott katona csákók, rongyos dolmányok, összetört puskacsövek, elgömbült kardok hevernek. Be van hintve ez az út rózsaszín lapokkal, tépett levelekkel. A „vériszapos“ földnek képe itt még mindig látszik, levegője érzik, az egész tejút egy szomorú emléke a világháborunak.

A csillagok, mintha égre száradt könnycseppek lennének, homályosak. Amelyik csillag még fénylik, az az árva könnye. Sok apa, anya nem sír már, együtt vannak régen a fiukkal.

Az ég akkor fényképezte le a földet, mikor az a szeretet és erkölcs törvényétől elfordulva, a legtorzabb alakot vette fel s ezt a képet tette a tejútra, hogy amikor a föld látja, irtózzék meg fájdalomtól eltorzult arcától.

A háboru pusztító fergetegének tűrő alanyai azok, kik lelkükkel ott járnak az átlyukasztott csákók között s akiknek emlékük már csak a nevek.

Nevek. Mert a földön a háborunak már semmi nyoma. A vércseppek eltűntek, ekenyomok váltották fel a srappell nyomait s újból hangzik az ének. Csakhogy ez az ének még nem egészen vidám, erőltetett, kopott hanglemez vásott hangja ez. És szomorú lesz az ének addig, míg a kasztenek fiókjaiban a rózsaszínű lapok ott állanak,

mig a fiu meséli a gyermekeknek a nagyapa hőstetteit.
A föld mindig fájdalmas, mindig szomorú.

A legnagyobb magyar költő teszi fel a kérdést:

„Mivé lesz e föld, megfagy-e, el ég-e?
Én úgy gondolom, meg fog fagyni végre.
Mégfagyasztják a jéghideg szivek,
Melyek benne s bele fekszenek!”

Én úgy gondolom, hogy a föld el fog égni végre, elhamvasztják a tűzben égő szivek, melyek benne s bele fekszenek, mert e földet a szivek lelkesedése tarkította, szépítette, nehezítette.

Ez a lelkesedés lehet a hit, a vallás, a munka, a haza, a művészet, a tudomány iránti lelkesedés, de bármilyen legyen az a szív, ég tűzében, mely egykor a földben hül ki, vagy melegében hamvad el.

Mig a Göncölszekerén járok s innen a földre nézek, úgy érzem, hogy mi két hatalmas vonzerő centrumában állunk: az ég és föld vonzerejében. Egyik testünket, másik lelkünket vonzza s a kettő találkozási pontjában emelkedik ki az életenergia.

És mind a két erő győz, mind a kettőnek adunk, egyiknek testünket, másiknak a lelkünket. A háboru nagy tömeg-lélek szállító, a nagy tömeg sírásó ez életenergiát pusztítja el akkor, mikor az élet duzzasztó erejében áll, nem csoda, ha sir az apa, ha sir a gyermek.

Erőtök duzzadó alakjai voltatok ti is az életnek, életenergiával, lelkesedéssel állottatok az ég és föld vonzó erejének centrumában, most kihült szivetek hidegétől fagy meg a föld, vagy tüzétől ég el végre.

Mi pedig a Göncölszekerén a Tejúton megyünk tovább emlékeket keresni, majd leszállunk a földre, hogy márványba véssük azoknak neveit, kiknek lelkeivel oda fönnt a képzelet egén találkozunk.

Prófétálj e tetemek fölől.

(Hősök napján).

A léleknek két pihenő oázisa van: mikor a mult időn mereng, s mikor a jövőbe néz.

A mult kellemes, vagy fájdalmas emlékein ha átszalad lelkünk, édes nyugalom lágy fuvalmát érezzük, melytől felüdül a jelen s az a könnycsepp, mely ilyenkor szemünkben csillog, nem a fájdalomé, hanem a kiengesztelődésé, az élettől való kibékülésnek vigaszcséppje ez.

A jövő tarka színekben vibrál előttünk, mosolygó angyalként incselkedik. A gondolat itt a képzelet erejével festetet naptól kölcsönvett ragyogó színekkel csábképeket.

S ha fekete sávokat von a kétkedés a jövő egére, a reménység még ezt is kiszínezi, s nem engedi, hogy a „lemondás“ bénulttá tegye az élet alakjait.

E két pontnál pihen a lélek.

E pihenő pontokat érzi az „egyed“, érzi a „család“, a „tömeg“.

E napot úgy képzelem, mintha a lélek oázisa volna, mikor a templom belsejében az önmagába szálló képzelet a mult időket járja, nem zúgolódva már, hanem megbékélve sorssal és Istennel. Könnycseppek peregnek ma is a szemekből, de nem azok, melyek zivatart jelentenek, hanem amelyek vihar után szeliden hullanak alá békítően.

Én pedig úgy érzem, hogy az Úrnak keze visz a lélek által egy mezőre, mely csontokkal telt és szól hozzám az Istenem: Prófétálj e tetemek fölött.

A mező, hová az Úr lelke ragad, szédületes méreteken szélesbül ki előttem, a Volga, Szajna, Rajna, Duna, Isonzó parti virágait mind e mezőkön mossa, a Kárpátok havasi gyopárja is mintha integetne, az Ararát is komolyan figyelmeztet, Ő is megreszketett az ágyuk döreje alatt,

pedig valamikor a béke zöld olajágát látta. E helyeken mind tetemek fekszenek és én beszélek hozzájuk:

— Halljátok meg az Úr beszédét, lelket bocsátok belétek, inakat, húst adok reátok s tudjátok meg, hogy én vagyok az Úr.

Kényszerítjük őket, hogy jelenjenek meg e helyen, hol valamikor velünk együtt imádkoztak, ahol konfirmáltak, ahol hűségi esküt fogadtak.

Emlékezzék az egyes lélek, a család, a tömeg.

Vannak ~~közöttünk~~, kik bejárták a harcterek végtelen láncolatát, kik fürödtek ~~Alaszka~~ meleg napsugarában, látták a narancs hazáját; kik az Ural tövénél töltöttek fájdalmas napokat, vagy a Kárpátok magaslatán érezték a kemény tél rettenetes hidegét és mégis itt lehetnek közöttünk.

Ezek a visszatért harcosok, nyelv, faj, felekezet különbség nélkül, e napon gondoljanak vissza szenvedéseikre s áldják a hatalmas Istent gondviseléséért s azután a tavasz virágaiból fonjanak koszorút s helyezték az oldaluk mellől kilőtt bajtársuk ismeretlen sirjára. A pokol kínjából, golyók pergőtüzéből, srappell vájta mélyedések gödreiből szabadult harcos el ne feledje soha, hogy új életet nyert menekülésével, melyet megköszönni az Istennek nem tud soha.

A „család“ életében ma nagy a lehangoltság. Szótalanul jár mindenik s időnként meg-meg állnak egy kép mellett, mely az apának vagy a fiúnak arca vonásait örökítette meg. A kép körül fekete fátyol, a kép fölött egy rózsaszínű lap, kép alatt hervadt virágcsokor. Most minden szent, mint a visszaemlékezés. E képre, míg én prófétálok, húst, izmot az özvegy, a gyermekek, a testvérek rokonok raknak, vele együtt vannak, együtt ülnek asztal mellé, együtt esznek, mint amikor az utolsó vacsorát tartották, egész nap együtt vannak, csak egyik sem szól, nem beszél, a család néma s mégis mindenik beszélget valakivel, képpel, virággal, levéllel. Ne zavarja senki a család

néma csendjét, olyan az most, mint a csendesen boruló ég, csak egy széláramlat jön s megered a zápor. Csak egyik szólaljon meg s kitör a fájdalom könnyzápora.

Ma a tömeg, országok, nemzetek üljenek gyászünnepet s a honnak elesett vitézei fölött tartsanak emlékbeszédeket. Szomorú, fájdalmas emlékbeszédeket, hogy ez rázza meg az élő lelkeket, a hála s kegyelet érzésével tömött dobogó sziveket.

Én prófétálok e tetemek fölött s elmondom, hogy ők is sirtak, mikor búcsúzóra nyujtották remegő kezüket s az édesanya búcsúcsókja volt minden melegségük a hideg téli éjszakában.

Elmondom, hogy reszketett kezük, mikor leirták talán utoljára :

„Ágyucsőre tábortűz világít,
Rajta írom ezt a kis lapot“.

Prófétálok e tetemek fölött, elmondom, hogy közös sírt itt ástak s ezernek tettek egy szomorú keresztet, hadd lássa majd az idegen, itt a névtelen hősök pihennek.

Csak a tömegnek, a nemzeteknek vannak névtelen hősei, az egyes családoknak nincsenek. Mi tudjuk, hogy ott az apánk, testvérünk, gyermekünk pihen s minden vágyunk csak az, hogy a májusi virágokból csokrot küldjünk nekik.

Én prófétálok e tetemek fölött, de elmondom nekik is, hogy elfeledve nincsenek, emléküket kegyelettel őrizzük s e kegyeletes érzésekkel vessük szivünkbe nevüket, úgy, mint az Istenét, a Jézusét, az apáét, a gyermekét, mint a testvér nevét. Ámen.

